

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ОКЗ "ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ"

Краї козацький – Дергачівщина

Краєзнавча мандрівка

2019

УДК 016:908(477.54)

К 78

Край козацький – Дергачівщина: краєзнавча мандрівка / Харківська обласна бібліотека для дітей; уклад. В.В. Лопата.– Х., 2019.- 16 с.

Видання є продовженням серії краєзнавчих мандрівок «Пам'ятні місця Харківщини». Запрошуємо тебе, читачу, здійснити подорож по Дергачівському району, щоб познайомитися з його козацькою історією, талановитими земляками і вражаючими перлинами краю.

Випуск адресований організаторам дитячого читання, учням середніх та старших класів, а також усім, хто цікавиться історією рідного краю.

Матеріал підготувала: Лопата В.В.

Редактор: Загrevська С.М.

Відповідальна за випуск: Трохименко Г.В.

© ОКЗ «ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ»

www.bibl.kharkiv.com

<http://www.bibliomiste4ko.kharkiv.ua>

ХОБД, 2019

Зам. № 4

Тираж 50

Дергачівський район – частина легендарного козацького краю Слобожанщини. Датою його заснування вважається **7 березня 1923 року**, коли уряд України затвердив новий адміністративно-територіальний поділ республіки. Повіти і волості були замінені на округи та райони. До Харківського округу тоді входило 24 райони, в т.ч. Дергачівський і Казачолопанський (ліквідований у 1925 році).

Місто Дергачі, розташоване на річці Лопань, – північно-західне передмістя Харкова, що утворилося з невеликої козацької слободи майже одночасно з Харковом, приблизно в 1660 році, як місце стоянки військових частин. У історичних документах вона згадується у зв'язку з нападом кримських татар. Серед багатьох міст і сіл, що зазнали великої шкоди від цього нападу, називаються й Деркачі. Тут згодом стояла сотня Харківського полку.

Територія, де розташовані Деркачі, була заселена здавна, про що свідчать наявність курганів та поселень скіфського часу (V-III ст. до н.е.), а також поселень Черняхівської (II-V ст. до н.е.) і Салтівської (VII-X ст. н.е.) культур.

Документальних даних про походження назви населеного пункту не збереглося, але в народі живуть різні перекази. Одні вважають, нібито колись у заростях очерету на берегах Лопані та навколишніх озер, біля яких першими осіли вихідці з Придніпров'я, водились болотяні птахи деркачі. Інші твердять, що переселенці прийшли на

територію теперішнього селища на чолі з отаманом на прізвище Деркач.

Обидві ці версії відтворено на гербі міста – офіційній емблемі, у символі якої віддзеркалюється його історія, особливості та традиції. Герб міста має вигляд геральдичного щита, у верхній частині якого на синьому фоні є надпис «Деркачі», а у нижній частині – «1660». У центральній частині на жовто-зеленому фоні зображення українського козака у національному одязі з шаблею на боці та пікою у лівій руці. На зеленому фоні герба зображено птаха деркача та стебло очерету.

У 1765 році Харків став губернським містом – центром Слобідсько-Української губернії, і слободу Деркачі включили до складу Харківської провінції цього адміністративного утворення. З 1780 р. Деркачі увійшли до складу Харківського повіту Слобідсько-Української губернії, з 1835 р. – Харківської губернії.

Значну роль у культурному розвитку Деркачів відіграло Харківське землеробське училище, яке знаходилося на півдні селища. Воно було закладено у 1847 р. як сільськогосподарська навчальна ферма, що згодом перетворилася на навчальний заклад. Ним і справді можна було пишатися: там велося показове господарство, працювали висококваліфіковані викладачі. Такі славетні постаті, як всесвітньо відомий поет О.Олесь (Кандиба), драматург К.Тренюв, письменник О.Слісаренко, поет, драматург і теоретик театрального мистецтва Я.Мамонтов, письменник і громадський діяч Г. Михайличенко. У 20-х роках у зоотехнікумі працював письменник, музикант і громадський діяч Г.Хоткевич.

У 1928 р. деркачівське сільськогосподарське товариство збудувало цегельний завод. Далі були побудовані МТС, нові корпуси механічного заводу "Незаможник", розширювалася залізнична станція.

Лихоліття Другої Світової війни не обминули й Деркачівський район. 22 серпня 1943 року частини 53-ої армії захопили вигідні позиції для нанесення ударів по західних та північно-західних околицях Харкова. На висоті 197,3 м біля селища Солоницівка знаходився командний пункт маршала Івана Конєва. Зараз про ці події нагадує меморіальний комплекс «Висота маршала Конєва».

З 1945 р. починається відбудова району й ряд галузей народного господарства стрімко перевищив довоєнний рівень виробництва.

Підсумовуючи історичний розвиток району, можна сказати, що мешканці Деркачів ніколи не знали кріпацтва, були державними селянами, військовими козаками та обивателями. Це наклало певний відбиток риси на характеру, поведінку: для них властива впевненість у собі, у власних силах. І це не погорда, не протиставлення іншим, а така здатність – не згинатися і за будь-яких обставин високо тримати голову. І сьогодні девізом кожного мешканця міста є гасло – «Ми – деркачівці!»

Важливі події з життя Дергачівського району

1895 рік офіційно вважається роком створення театру у Деркачах.

У 1913 році з'являється перший земський телефон.

9 березня 1915 року відкривається районна бібліотека-музей, де зберігалися речі з етнографії і культури Деркачів.

У 1930 р. селище Деркачі було електрифіковано, що сприяло розвитку виробництва, культури.

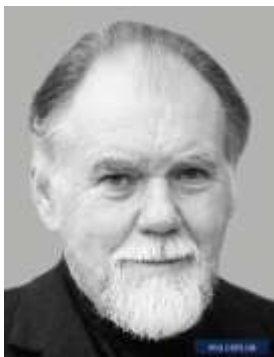

У 1938 р. Деркачі стають селищем міського типу. Чисельність населення становить 17 тисяч чоловік. Поширюється мережа торгівельних організацій.

1943 р. Деркачі перейменовано в Дергачі.

Чили пишеться Дергачівщина

Батій Григорій Іванович

(1929 – 2015)

Одна з найвідоміших постатей театрального життя Харкова другої половини ХХ ст. Чудовий майстер театрального живопису, автор художнього оформлення близько 170 вистав в Україні та Росії.

Народився Григорій Іванович **22 лютого 1929** року в селі Вільшани Харківської області.

Батько, Іван Іванович, працював на заводі ім. Малишева, а мама, Тетяна Семенівна, була домогосподаркою. У сім'ї народилося троє дітей – хлопчик і дві дівчинки. Сина і назвали на честь святиителя Григорія Богослова.

Дитинство Гриші нічим не відрізнялося від його однолітків, крім, мабуть, одного – величезного бажання малювати.

Після сьомого класу загальноосвітньої школи хлопець 5 років навчається у художньому училищі. Опісля вступає до

Харківського художнього інституту на театральний факультет.

По закінченні вузу була робота в Театрі російської драми ім. О. С. Пушкіна; в Оперному театрі (на посаді художника-оформлювача), потім у стінах рідного інституту мистецтв на театральному факультеті вже на посаді викладача. У різні роки Григорій Іванович оформив декорації більш ніж до 15 спектаклів.

До речі, зробивши ескізи художнього оформлення, Григорій Іванович Батій не вважав свою роботу закінченою, а сам брався за пензель, фарби і закінчував розпис масштабних полотен для оформлення вистав. Особливо вдалися декорації для найбільшої у Харкові сцени Національного академічного оперного театру ім. М. Лисенка, де на посаді художника-постановника Батій оформив знакову для колективу театру виставу – оперу М. Лисенка «Тарас Бульба».

Його декорації становили не лише тло чи доповнення до дійства, вони були повноправною дійовою особою вистави.

Алешко Марія Іванівна

(1887 – 1952)

Оперна співачка народилася **13 квітня 1887 р.** у селищі Дергачі.

Походить з родини купця; змалечку навчалася грі на фортепіано під керівництвом старшої сестри, виступала на любительських концертах, виконуючи народні пісні. У 1901–1905 роках опановувала навички співу в Київському музичному училищі – клас Мартина Петца. З 1904 виступала на концертах, виконувала романси Рубінштейната, сольну партію в ораторії Р. Шумана «Манфред».

1905 р. дебютує в партії Аїди у Петербурзі. Солістка Харківської опери в 1907–1911 та 1914–1915 роках. Виступає в Одесі, Вільнюсі, Кишиневі, Ризі, Тбілісі. Першою в Харкові виконала партію Наталі – «Русалка» Даргомижського. Гастролювала з сольними концертами під диригуванням Еудженіо Еспозіто, Емілія Купера. Пропагувала твори українських композиторів — Миколи Лисенка, Петра Сокальського, Якова Степового, Григорія Алчевського. Виконувала українські народні пісні – «Дивлюсь я на небо», «Гандзя», «Ой не ходи Грицю», «Стоїть гора високая», «Хусточка».

Брала дієву участь у роботі українського музично-драматичного гуртка у Тбілісі.

Свашенко Семен Андрійович

(1904 – 1969)

Радянський кіноактор. Народився **13 вересня 1904 р.** у місті Дергачі. Навчався у Київському музично-драматичному інституті ім. Миколи Лисенка. З 1924 до 1928 року працює актором Харківського театру “Березіль”. Потім продовжив свою акторську діяльність у кіностудіях Києва та Одеси. З 1957 працює на кіностудії «Мосфільм», де знімався у фільмах «Тихий Дон», «Балада про солдата»(1959), «Війна й мир» (1960) та ін.

Матюшенко Опанас Миколайович

(1879 – 1907)

Керівник повстання на панцернику «Потьомкін» народився **2(14) травня 1879 р.** в м. Дергачі в родині шевця.

1900 року пішов служити до військово-морського флоту. Через два роки закінчив школу машиністів у Кронштадті та був направлений на Чорноморський флот. Одержав звання мінно-машинного

квартирмейстера на панцернику «Потьомкін». 27 (14 ст. ст.) червня 1905 року на панцернику з фрази, вимовленої Григорієм Вакуленчуком українською мовою: «Та доки ж ми будемо рабами!», почалося повстання. Після того, як на початку повстання на «Потьомкіні» Г.Вакуленчук був смертельно поранений, повстання очолив унтер-офіцер Опанас Матюшенко. За свідченням очевидців увесь час 11-денної одиссеї «Потьомкіна» Матюшенко виділявся своєю рішучістю та енергією.

Царський уряд переслідував і стратив О. Матюшенка 20 жовтня 1907 року у дворі Севастопольської тюрми.

До середини 50-х рр. ХХ ст. у маленькій сільській хаті Матюшенків розміщувався меморіальний музей. Зараз на цьому місці встановлено обеліск із барельєфним зображенням матроса й надпис : *“Тут народився Опанас Миколайович Матюшенко – учасник героїчного повстання в 1905 р. на панцернику “Потьомкін”.* Обеліск включений до переліку історико-революційних пам'яток Харківщини.

Справжнім культурним здобутком для Деркачів був молодий **Гнат Хоткевич**, який у 80-х роках, влітку, приїздив із батьками у Деркачі, де його мати працювала кухаркою у купця Михайлова. Саме тут він відчув

благодатну стихію села: чарівні народні пісні, що так органічно поєднувалися з надвечірнім часом прекрасного Слобожанського селища; відчув пахощі трав, свіжого п'яного повітря, особливу ліричну красу місцевих пейзажів. Тут він уперше закохався в неповторне звучання бандури сліпого бандуриста дядька Павла, який і дав йому перші уроки гри на цьому народному інструменті. Все це потім вибухне в ньому в новій якості - в літературних творах, знайде відбиток у його працях як знавця-етнографа, музиканта-бандуриста, актора і організатора театральної справи. А поки що юнак Хоткевич під час своїх літніх вакацій, приїздивши до Деркачів, радів зустрічі зі своїми друзями, яким привозив подарунки з міста: книжки, зошити, та головне – захоплення знаннями, якими він охоче ділився, розповідаючи про цікаві подорожі героїв Купера, Жюля Верна, і найважливіше – він навчав селянських дітей грамоти.

Але головна справа Хоткевича в Деркачах – це створення аматорського театру на Михайлівській дачі. Саме тоді виявилися його організаторські здібності, завдяки яким фактично з нуля був створений справжній театр з усіма відповідним атрибутами: зі сценою, рампою, декораціями тощо...

Ставилися спектаклі за творами Старицького, Кропивницького, акторами ж були місцеві жителі. Вхід був платний, кошти ж використовувалися на придбання українських книжок, якими поповнювалась місцева бібліотека. Таким чином,

рік 1895 офіційно вважається роком створення театру у Деркачах.

Цікаво, що ставились народні водевілі просто неба, увечері, біля якоїсь хати, і зараз уже важко уявити всю чарівність і гармонію цих театральних вистав, які були наче продовженням римських вистав на арені цирку.

Тараненко-Тереля Ірина Леонідівна

Українська лижниця, заслужений майстер спорту, учасниця трьох Олімпіад, п'яти чемпіонатів світу.

Народилася **31 березня 1966 р.** у м. Дергачі.

У 1991–1992 рр. неодноразова чемпіонка України. П'ять разів виходила переможницею всесоюзних змагань. 1998 року на 15 км і в гонці переслідування посіла четверте місце, а в естафеті 4х5 км. показала абсолютно найкращий час серед усіх учасниць змагань.

1999 року на чемпіонаті світу в Рамзау-ам-Дахштайн (Австрія) в гонці переслідування Ірина Тараненко-Тереля завоювала бронзову нагороду, була п'ятою на 30 км.

Після завершення спортивної кар'єри здобула освіту в Академії адвокатури України, працює начальником канцелярії суду в місті Київ.

Кудрич Людмила Володимирівна

Співачка (меццо-сопрано), педагог, заслужена артистка України (1997).

Народилася **16 листопада 1955 року** в місті Дергачі. Закінчила Харківський інститут мистецтв у 1983 р. У 1984–2001 – солістка Харківської філармонії. З 2000 працює у Харківській державній академії культури, де від 2001 р. – засновниця і завідувача кафедрою естрадного співу.

Серед сольних програм – «Українська муза», «Минулих днів зачарування», «В моїй душі пісень моря», «Очі чорні», «Зустріч з піснею», «Молитва душі», «Маленькі сповіді», «Не тільки любов», «Вечірній дзвін», «Серед шумного балу», «Моє вогнище». Гастролі у країнах СНД. Має фонд записів на радіо і телебаченні.

Перлини краю

Національний меморіальний комплекс

«Висота маршала І.С.Конєва»

Саме звідси командувачем Степовим фронтом генерал-лейтенантом І. С. Конєвим у серпні 1943 р був відданий наказ про штурм Харкова.

Улітку 1943 на Курській дузі німецько-фашистські війська зазнали нищівної поразки. Безпосереднім продовженням Курської битви стала Белгородсько-Харківська операція під умовною назвою «Полководець Румянцев». Її проведення було покладено на сили Воронежського і Степового фронтів.

5 серпня було звільнено Белгород, а 10 серпня І. С. Конєв віддав наказ про звільнення Харкова. 22 серпня 1943 частини 53-ї армії зайняли вигідні позиції на підступах до Харкова. Командний пункт командарма І. М. Манагарова та передовий командний пункт командувача Степовим фронтом І.С. Конєва розташувався на висоті 193,7 м.

Щоб урятувати місто від руйнування, І. С. Конєв віддав наказ про нічний штурм

Харкова. Першими увійшли в місто на площу Дзержинського (нині - площа Свободи) частини 86-ї стрілецької дивізії. До 11 години ранку 23 серпня війська Степового фронту повністю звільнили Харків.

Увечері того ж дня Москва салютувала воїнам-визволителям двадцятьма артилерійськими залпами з 224 гармат. Десяти дивізіям Степового фронту було присвоєно почесне найменування «Харківських».

9 травня 1965 вперше було прийнято рішення провести мітинг, присвячений річниці Великої Перемоги, на висоті 193,7. На честь 35-річчя визволення від німецько-фашистських загарбників тут було встановлено пам'ятний знак. «Висота маршала Конєва» стала центром святкових заходів, пов'язаних з подіями Великої Вітчизняної війни, місцем зустрічі ветеранів.

У серпні 2003 р, напередодні 60-річчя визволення Харкова, була завершена реконструкція меморіального комплексу «Висота маршала Конєва». Зараз він складається з стели, церкви Іоанна-воїна (архітектор - А. В. Чечельницька) і будівлі музею «Харківщина у роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр.».

Фельдман - Екопарк

Регіональний ландшафтний парк – один з об'єктів природно-заповідного фонду України, благодійний проект МБФ «Фонду Олександра Фельдмана».

Рішенням Харківської обласної ради від 20 червня 2013 № 762-VI "Про створення регіонального ландшафтного парку «ЕКОПАРК» у Дергачівському районі Харківської області було створено новий регіональний ландшафтний парк площею 140,5 га для збереження цінних природних комплексів.

На сьогодні екопарк – один з найпопулярніших куточків харків'ян, відмінне місце для сімейного дозвілля, де абсолютно безкоштовно можна познайомитися з мешканцями контактного зоопарку і провести час серед квітучих композицій, зробити на пам'ять фото з веселими скульптурами тощо.

Розважальна частина – це тільки мала дещиця. Головна мета – захист флори і фауни, так, наприклад, у парку працює центр реабілітації кажанів.

Перлиною екопарку є зоопарк з величезною кількістю тварин. Тигри, леви, вовки, мавпи, павичі, олені, верблюди – тут знайшли притулок понад 2 тисячі мешканців! У парку

живуть 200 мавпочок. Є навіть перуанський пінгвін на прізвисько Альберт і гуляє по парку черепаха. А нещодавно в лісопаркову зону випустили понад тисячу фазанів. Найзахоплююча пригода для дітей і дорослих – спілкування з мешканцями контактного зоопарку.

У першу суботу жовтня

традиційно стартує Бал хризантем. Флористи висаджують десятки тисяч хризантем різних сортів, форм і забарвлень, а також створюють різнокольорові скульптури з білих, червоних, рожевих, лілових квітів. У парку люблять свята і часто влаштовують цікаві заходи. Наприклад, у 2018 році на Великдень відвідувачам безкоштовно роздали 50 тисяч пасок.

Клінічний санаторій «Курорт Березівські мінеральні води»

22 грудня 1862 року доктор Гурвич доповів на засіданні Харківського медичного товариства про відкриття за 20 верст від Харкова джерела цілющої води в районі хутора Березового. У доповіді йшлося про те, що 20 хворих, які

спостерігались на водах, відчули значне покращення від вживання Березівських вод або зовсім видужували.

У 1864 році сюди, в хутір Березове, для вивчення цілющих властивостей води, прибула комісія, до складу якої входили медичні світила того часу та найвизначніші вчені-хіміки.

Комісію очолював професор Харківського університету Микола Бекетов.

Проведені дослідження показали, що вода дивним чином схожа на води всесвітньо відомого бельгійського курорту Спа і, отже, може бути призначена при тих же захворюваннях, порятунку від яких шукають в далекій країні.

Інтенсивний розвиток курорту припадає на 70-ті рр. ХХ століття. Будуються сучасний лікувальний корпус, водолікарня, лікувально-плавальний басейн, спальні корпуси і клуб-їдальня. Історія виникнення і розвитку здравниці широко відображена в експозиції місцевого музею.

У самому центрі курорту і сьогодні легко можна знайти двоповерхову дерев'яну будівлю. Споруда датується 1872 р. Це одна з перших дач, у яких квартирували і харчувались відпочиваючі. Не важко здогадатися, що це і є музей, де багатозначно зберігаються старовинні документи, листи і фотографії.

Сьогодні “Березівські мінеральні води” – це сучасний бальнеологічний курорт, що відповідає всім сучасним вимогам і стандартам. Славу курорту приносять джерела 3-х мінеральних вод. Найвідоміша з яких, «Березівська», ось вже близько 150 років лікує людей! Санаторій відкритий для відвідувачів цілий рік. Тут, уперше в Україні, застосована практика 7-денного робочого тижня, що дозволяє відпочиваючим приймати процедури щодня. Розроблені та впроваджені ексклюзивні оздоровлюючі програми.

Окрасою Дергачів є **храм Різдва Пресвятої Богородиці**, виконаний в стилі класицизму (XIX ст.). будівничим Яковом Туранським. Споруджений із дерева і освячений у 1685 р., він стояв на піщаній рівнині, що зветься Буряківкою.

На початку XIX ст. побудовано новий, цегляний храм, який освятили у 1838 р. У побудові його, крім Якова Туранського, брали участь священник Федір Туранський,

помічники: Олександр Осташевський, Семен Квітка, прихожани. З архітектурної точки зору храм побудовано в стилі пізнього класицизму. Зараз у храмі ведеться реконструкція приміщення та будівництво недільної школи.

Людина має завжди пам'ятати, звідки вона родом, де її коріння, адже сучасне лежить на шляху від минулого до майбутнього. Таке історичне місце є і в Дергачах. Це **гора Січ**, що знаходиться на північно-західній околиці міста. Вона є найвищою точкою на території міста, з якої розкривається чудовий краєвид на Дергачі. Пам'ятний хрест, як символ вшанування пам'яті легендарних козаків Слобожанщини, встановлено в 2005 році на День українського козацтва за ініціативи Дергачівського міського голови О.Лисицького на кошти підприємця міста О.Осадчого

Історико-краєзнавче містечко «Січ Деркачі»

Біля залізничного переїзду в Дергачі розташований оригінальний макет "Січ Деркачі", який відтворює елементи життя деркачівських козаків.

При въезде в город есть музей.
Гостей он приглашает и друзей.
О Деркачах историю расскажет
И жизнь казацкую покажет.
Казаков отряд в дозоре
На родном стоит просторе.
Прогнали давно врага,
Сторона родная и дорога.
Казак усатый скажет речь,
Ворота откроет в крепость Сечь.
Приезжайте в Дергачи
На казачьи куличи.
Попейте чай из самовара,
Кулеша из казана и лечебного отвара.
Водой напойт не усталый,
Колодец деревянный, старый.
Встретит мельница большая,
«Взглядом добрым провожая»,
Зерно в мешках все принимает,
На муку готовую меняет.
Отстрелялись и не дрожат
Пушки спящие лежат.
Легендарный рядом воз стоит,
Историю веков хранит.
Отряд казачий все в дозоре
На своей охранной зоне.
Героизм и славный подвиг знаем,
Чтим мы память и восхваляем.

Остапенко С, м.Дергачі, 2009 р

Пам'ятник природи – привокзальний дуб

За декілька метрів від залізничної колії дивом зберігся дуб. Мабуть, не зрубали його під час будівництва залізничної ділянки тому, що на той час йому вже було 100 років. Зараз дубові мало не 300 років, і він єдиний живий свідок будівництва дороги, живий пам'ятник природи, і більше такого немає на всій ділянці залізниці Москва –Харків. Напевно, у нинішніх Дергачах не знайдеться жодного мешканця, якому був би невідомий цей могутній красень.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку

19 серпня 2001 р. у центрі Дергачів на площі Перемоги в урочистій обстановці було відкрито цей пам'ятник. Перед нами – молодий поет в елегантному вбранні, що сидить на лаві десь у літньому саду з мольбертом. У такому баченні романтичний образ поета стає ближчим і зрозумілішим, аніж хрестоматійна знайома постать класика. Образ Шевченка відтворили скульптори А. Шуаліс, В.Семенюк та архітектор В.Лаптев.

Гімн міста Дергачі

Слова Л.Шульгіної. Музика О.Шульгіна. Текст гімну було ухвалено рішенням Дергачівської міської ради XXVII сесії V скликання від 11.10.2007 р.

*Дергачі – це моя Батьківщина,
В Дергачах – вся моя родина,
Тут кохана моя і мати,
Вірні друзі і рідна хата.
Так не квітнуть ніде жоржини,
Так весело пісня не лине,
Ї так вірно ніде не кохають,
Як в моєму рідному краї.
Дергачі, ви мої Дергачі!
Буду жити я тут і творити.
До воріт ви України ключі.
Я бажаю вам в злагоді жити.
Дергачі – це велика сім'я:
Матюшенко, Хоткевич і я.
Всі сусіди, дід і бабуся.
Батько мій і моя матуся...
Дергачівці – мої ви брати,
Ї в які б не пішов я світи,
Повернуся до рідної хати,
Де завжди мене будуть чекати.*

Використані джерела:

Рибальченко, Р. К. Дергачі: містечко на Лопані, на Великому шляху, на Слобожанщині: історико-краєзнавчі нариси / Р. К. Рибальченко ; упоряд. С. М. Гук. - 2008 : 2008. - 632 с. : іл. - Библиогр.: с. 629 - 632.

Андрющенко, С. В. Дергачівщина – землі квітучої краса : бібліотечне краєзнавство / С. В. Андрющенко // Шк. бібліотека. - 2016. - N 7. - С. 38-41.

Богдан, О. Двор тисячи цветов : [из истории Дергачей] / О. Богдан // Время. - 2012. - N 200. - С. 4.

Гурина, В. Гербы Слобожанщины: Дергачи и Дергачевский район / В. Гурина // Время. - 2013. - N 98. - С. 4.

Лукаш, Я. Точка на карті. Історія в чотири століття. : [історія Села Дворічний Кут на Дергачівщині] / Я. Лукаш // Слобідський край. - 2015. - N 81. - С. 8.

Мнішек, І. Точка на карті. У краю Деркача : [походження назви Дергачі] / І. Мнішек // Слобідський край. - 2014. - N 139. - С. 8.

Огородня, Т. Дергачівський район – територія розвитку / Т. Огородня // Собідський край. - 2011. - N 61. - С. 4-5.

Вебліографія:

Дергачівська міська рада . Офіційний веб-сайт
Дергачівської міської ради : Режим доступу :
<http://dergachi-mr.gov.ua/pro-misto/informatsiina-dovidka>

Дела – лучше всех! (художник Батый) : Режим
доступу :
<http://sinodmolodost.in.ua/kharkovskaya/1900-dela-luchshe-vsekh.html>

Пересічанська бібліотека - філія № 12 . Дергачівська
ЦБС : Режим доступу
:http://peresichnebibl.edu.kh.ua/istoriya_selischa/vidatni_lyudi_peresichnogo/